

ปริทรรศน์หนังสือ

ธรรมาภิบาลและการควบคุมคอร์รัปชัน

Good Governance and Corruption Control

รังสิทธิ วิหกเหิน¹, จินตรา นาเวียง² และ พีรพงษ์ มาลา³

Rangshiti Wihokhern¹, Jintara Naweang² and Peerapong Mala³

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,3} นักวิชาการอิสระ²

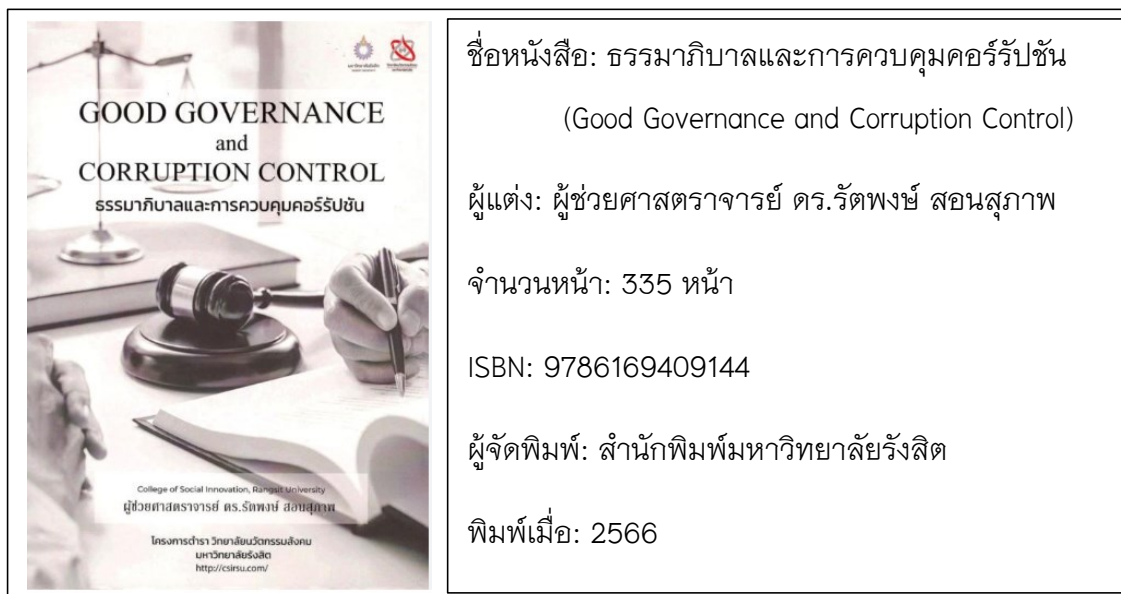
aramboy2516@gmail.com¹, 680426070012@bru.ac.th², 17peerapong1973@gmail.com³

Corresponding author E-mail: aramboy2516@gmail.com

Received: 09-06-2026;

Revised: 27-06-2026;

Accepted: 28-06-2026

บทคัดย่อ

หนังสือ ธรรมาภิบาลและการควบคุมคอร์รัปชัน นับเป็นผลงานวิชาการที่ผสมผสานองค์ความรู้ทั้งด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์สถาบัน เข้าด้วยกันอย่างมีระบบ หนังสือ

เล่มนี้มุ่งอธิบายปรากฏการณ์การทุจริตคอร์รัปชันในฐานะผลผลิตของโครงสร้างสถาบันที่บกพร่อง ควบคู่กับการนำเสนอแนวทางเสริมสร้างธรรมาภิบาลในภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ

จุดเด่นสำคัญของหนังสือเล่มนี้คือความสามารถในการเชื่อมโยงทฤษฎีสากลกับบริบทสังคมไทย โดยเฉพาะการวิเคราะห์วัฒนธรรมอุปถัมภ์และมิติเชิงประวัติศาสตร์ที่หล่อหลอมให้คอร์รัปชันฝังรากลึกในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตาม บทความปริทรรศน์ฉบับนี้พบว่าหนังสือยังมีพื้นที่สำหรับการพัฒนาอยู่อีก ได้แก่ การเพิ่มมิติเชิงลึกด้านคุณธรรม จริยธรรมซึ่งเป็นการพัฒนาจิตใจที่เป็นการควบคุมการคอร์รัปชันจากภายในจิตใจของมนุษย์

บทความนี้ประเมินคุณค่าของหนังสือในสามมิติ ได้แก่ ความเป็นเลิศทางวิชาการ ความสอดคล้องกับนโยบายสาธารณะของไทย และประโยชน์สำหรับนักศึกษาและนักปฏิบัติการในภาคสนาม พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงสำหรับการพิมพ์ครั้งต่อไป

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, การทุจริตคอร์รัปชัน, สถาบันภาครัฐ, วัฒนธรรมอุปถัมภ์

Abstract

The book “Governance and Corruption Control” is a scholarly work that systematically integrates political science, public administration, and institutional economics into a unified analytical framework. The book seeks to explain the phenomenon of corruption as a product of flawed institutional structures, while simultaneously presenting strategies for strengthening good governance across multiple sectors at both the policy and operational levels.

A notable strength of this book lies in its ability to bridge universal theories with the Thai social context, particularly in its analysis of patronage culture and the historical dimensions that have long entrenched corruption within Thai society. Nevertheless, this review identifies several areas that warrant further development, namely the deepening of moral and ethical dimensions — an internal, character-based approach to corruption control that operates from within the human conscience.

This article evaluates the book across three dimensions: academic excellence, alignment with Thai public policy, and utility for students and practitioners in the field. It concludes with recommendations for future editions.

Keywords: Good Governance, Corruption, Public Institutions, Patron–Client Culture,

บทนำ

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางสังคม ความโปร่งใสในการบริหารงาน บุคคลภาครัฐ และความชอบธรรมของรัฐบาลในสายตาประชาชน สำหรับประเทศไทย ดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI) ขององค์กร Transparency International ซึ่งให้คะแนนอยู่เสมอบอกว่าไทยยังคงอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีระดับคอร์รัปชันสูงเมื่อเทียบกับประเทศพัฒนาแล้วในภูมิภาค

ในบริบทเช่นนี้ ผลงานทางวิชาการที่พยายามทำความเข้าใจและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหการทุจริตจึงมีคุณค่ายิ่ง หนังสือ "ธรรมาภิบาลและการควบคุมคอร์รัปชัน" ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ ถือเป็นผลงานที่น่าสนใจและมีความทันสมัย โดยผู้เขียนเป็นที่รู้จักในวงวิชาการในฐานะนักวิจัยด้านการทุจริตในสังคมไทย ผู้มีผลงานวิจัยโดดเด่น อาทิ งานศึกษาเรื่อง "ทุนขุนนาง (พ.ศ. 2500–2516)" ซึ่งเปิดเผยโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองที่เป็นรากเหง้าของการทุจริตในยุคนั้น

บทความปริทรรศน์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสำคัญของหนังสือแต่ละบท ประเมินจุดเด่นและเสนอแนะการพัฒนาเพื่อให้งานชิ้นนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในการพิมพ์ครั้งต่อไป บทความนี้จัดทำขึ้นในรูปแบบบทความวิชาการ ตามมาตรฐานการเผยแพร่ในวารสารระดับชาติ

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้เขียนและหนังสือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ เป็นนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง เป็นผู้มีความสนใจวิจัยที่ครอบคลุมทั้งมิติประวัติศาสตร์การเมือง โครงสร้างสถาบัน และพฤติกรรมทางการเมืองของผู้กระทำการทุจริต

ด้วยพื้นฐานทางวิชาการที่เข้มข้นนี้ ทำให้หนังสือ "ธรรมาภิบาลและการควบคุมคอร์รัปชัน" มีความลึกในการวิเคราะห์ที่นอกเหนือไปจากตำราทั่วไปที่มักเน้นเพียงนิยามและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2566 ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่มียุคสำคัญ เพราะเป็นช่วงที่สังคมไทยกำลังถกเถียงเรื่องการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรอิสระ และการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มความโปร่งใสในภาครัฐ หนังสือจึงมีความเชื่อมโยงกับบริบทร่วมสมัยของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

เนื้อหาโดยรวมของหนังสือครอบคลุมประเด็นสำคัญสามกลุ่มใหญ่ คือ (1) ทฤษฎีและแนวคิดว่าด้วยธรรมาภิบาลและการทุจริต (2) สาเหตุและกลไกการเกิดคอร์รัปชันในบริบทไทย และ (3) มาตรการและแนวทางการควบคุมป้องกันทั้งในระดับสถาบันและระดับบุคคล

สาระสำคัญของเนื้อหาแต่ละบท

บทที่ 1 แนวคิดทฤษฎีธรรมาภิบาล

บทแรก ๆ ของหนังสือวางรากฐานทางทฤษฎีผ่านการอธิบายความหมายของ "ธรรมาภิบาล" (Good Governance) ตามกรอบขององค์การสหประชาชาติ ธนาคารโลก และสถาบันวิจัยนานาชาติ ผู้เขียนนำเสนอองค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาลอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นหลักความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Accountability) การมีส่วนร่วม (Participation) นิติธรรม (Rule of Law) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) และความเสมอภาค (Equity)

ในเนื้อหายังได้อธิบายถึงการก่อตัวของธรรมาภิบาลไทย ในความหมายของธรรมาภิบาลยังได้อธิบายครอบคลุมถึงมิติด้านการเมือง การบริหารราชการแผ่นดิน โดยผู้แต่งได้บูรณาการเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ด้านเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เข้าด้วยกัน เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นภาพว่าธรรมาภิบาลไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง เช่น โครงสร้างธรรมาภิบาลมีผลโดยตรงต่อเศรษฐกิจของประเทศและส่งผลต่อการเมือง คุณภาพของรัฐบาลก็ย่อมส่งผลกระทบต่อระดับธรรมาภิบาลซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการส่งผลต่อกันและกัน

นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้อธิบายถึงบรรษัทภิบาลกับบริบทขององค์กรภาคธุรกิจ ที่จะต้องดำเนินการภายใต้ระบบการจัดการที่ดีซึ่งได้แก่ ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ค่านิยมองค์กร ความรู้ ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจและบรรทัดฐานสังคม ระบบการกำกับดูแลที่ดีมี การคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสีย ส่วนปัจจัยภายนอกประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ มีวาทกรรม

เกิดใหม่ที่เรียกว่าวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) เป็นการรวมระหว่างภาครัฐเอกชนและภาคประชาสังคมในการร่วมกันแก้ไขปัญหาสังคม

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีคอร์รัปชัน

ผู้เขียนนำเสนอทฤษฎีการทุจริตหลายสำนักอย่างครอบคลุม ทั้งทฤษฎีตัวการ-ตัวแทน (Principal-Agent Theory) ที่มองการทุจริตในฐานะปัญหาของการกำกับดูแล และแรงจูงใจที่ผิดเพี้ยน ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory) ที่อธิบายว่าบุคคลเปรียบเทียบต้นทุนและผลประโยชน์ก่อนตัดสินใจทุจริต สุดท้ายประเด็นสำคัญที่ผู้แต่งได้ชี้ว่าคุณภาพของสถาบันทางการเมืองและการบริหารเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดระดับของการทุจริตในสังคม

ที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือการที่ผู้เขียนนำเสนอมิติทางจิตวิทยาสังคมของการทุจริต โดยอ้างอิงถึงงานวิจัยเชิงพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่ไม่ได้ทุจริตเพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจล้วน ๆ แต่ยังได้รับอิทธิพลจากบรรทัดฐานทางสังคม แรงกดดันจากเพื่อนร่วมงาน และการตีความกฎเกณฑ์ที่ยืดหยุ่นในองค์กร

บทที่ 3 การคอร์รัปชันทางการเมือง

ผู้แต่งได้นิยามถึงการคอร์รัปชันทางการเมือง โดยอธิบายถึงความหมายของการคอร์รัปชันทางการเมืองจากนักคิดนักวิชาการที่หลากหลายทั้งนักวิชาการไทยและต่างประเทศ คอร์รัปชันทางการเมืองทั้งในมุมมองอย่างแคบและอย่างกว้าง โดยมุมมองอย่างแคบ ได้แก่ การซื้อเสียง การซื้อขายตำแหน่ง การแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้อง และในมุมมองอย่างกว้าง เช่น การกำหนดนโยบายเพื่อประโยชน์แก่กลุ่มผู้สนับสนุนตนเอง นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้ยกกรณีศึกษาการคอร์รัปชันทางการเมืองจากประเทศในทวีปต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งในกรณีประเทศไทยนั้นผู้แต่งได้ยกข้อมูลจากคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้สรุปลักษณะพฤติกรรมการคอร์รัปชันทางการเมืองของนักการเมืองไว้หลายวิธี เช่น การใช้รูปแบบปูพรม กล่าวคือการใช้เงินซื้อเสียงล่วงหน้าก่อนเลือกตั้ง การสร้างหลักฐานเท็จเพื่อใส่ร้ายป้ายสีฝ่ายตรงกันข้าม เป็นต้น ซึ่งทำให้เห็นภาพว่าพฤติกรรมดังกล่าวได้ปรากฏในช่วงที่มีการเลือกตั้งในทุกระดับของการเมืองไทย

ทั้งนี้ในหัวข้อในบทนี้ผู้แต่งได้ยกประเด็นจริยธรรมของนักการเมืองขึ้นมากล่าวโดยนำหลักจริยธรรมในสมัยโบราณตั้งแต่สมัยโสเครติสเปอโตจนถึงอริสโตเติลที่ได้ยกแนวคิดสำคัญของแต่ละคนมาแสดง นอกจากนี้ยังได้ยกนักวิชาการไทยที่ได้แสดงมุมมองจริยธรรมตามหลักนิติรัฐ

และมุมมองจริยธรรมตามมาตรฐานจริยธรรมโดยมีการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของแต่ละมุมมอง โดยในหนังสือดังกล่าวยังได้ระบุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการคอร์รัปชันทางการเมืองในประเทศไทยได้แก่ ระบบเจ้าขุนมูลนาย กล่าวคืออำนาจทางการเมืองมักอยู่ในมือของข้าราชการระดับสูงและระบบโครงสร้างอำนาจรวมศูนย์ในวงราชการ และระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กล่าวคือวัฒนธรรมเกื้อกูลกันระบบอาวุโสพรรคการเมือง วัฒนธรรมการให้ของขวัญ ระบบวงศาคณาญาติ เป็นต้น และในส่วนท้ายของเรื่องผู้เขียนได้ระบุสถานการณ์การคอร์รัปชันทางการเมืองของโลกซึ่งทำให้เห็นภาพได้ว่าระบบคอร์รัปชันทางการเมืองได้ส่งผลกระทบในหลายประการ

บทที่ 4 คอร์รัปชันทางเศรษฐกิจมองผ่านธกกิจการเมือง

บทนี้ผู้แต่งได้ยกประเด็นสำคัญคือเงินและอำนาจ ซึ่งได้แก่ การใช้เงินเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ และใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง โดย 2 อย่างนี้มี มีกิจกรรมให้เป็นข้อพิจารณาคือการสร้างระบบพวกพ้อง สร้างเครือข่ายระหว่างภาคธุรกิจกับการเมือง มีการใช้ระบบเส้นสายพรรคพวกซึ่งเป็นความท้าทายกับระบบประชาธิปไตยทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย อันจะนำไปสู่ปัญหาที่สำคัญได้แก่ 1) กลุ่มผู้ร่ำรวยจะมีอิทธิพลเหนือระบบการเมือง 2) การสนับสนุนทางการเงินจากภาคธุรกิจต่างๆ 3) การใช้ทรัพยากรของรัฐโดยมิชอบ 4) การระดมทุนที่ผิดกฎหมาย จะมีอิทธิพลทางการเมือง และ 5) การใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสิทธิ์ขายเสียง ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อระบอบประชาธิปไตย

บทที่ 5 ทฤษฎีพวกพ้อง

บทนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับระบบอำนาจ ที่คณะบุคคลเมื่อได้เป็นรัฐบาลแล้วจะเกิดความสัมพันธ์กับทุนหรือกลุ่มนักธุรกิจ จนกลายเป็นพวกพ้องกัน ทั้งนี้ความสัมพันธ์อาจจะอยู่ในรูปที่เป็นทางการ เช่น สถาบันกลุ่มหรือองค์กร และความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ เช่น ความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือเชิงเครือญาติ โดยจุดประสงค์หลักคือต้องการให้รัฐเข้าไปแทรกแซงจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจ ทำให้กลุ่มทุนพวกพ้องได้รับผลประโยชน์เช่น การได้รับสัมปทานใบอนุญาต และสิทธิพิเศษทางอื่นๆ ในทางการเมืองระบบนี้มีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในตำแหน่งเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง ในทางเศรษฐกิจระบบนี้เป็นการมอบสิทธิพิเศษแก่ผู้ประกอบการธุรกิจการค้าที่มีความสัมพันธ์เป็นพวกพ้องเพื่อนฝูงและคนใกล้ชิด นอกจากนี้

ระบบกลุ่มทุนนิยมทางการเมืองยังคงส่งผลเสียต่อการพัฒนาประเทศหลายประการ เช่น การไม่เป็นธรรมกับระบบเศรษฐกิจโดยรวม การเอื้อให้เกิดการคอร์รัปชันอย่างกว้างขวาง เป็นต้น

บทที่ 6 สรุปการควบคุมคอร์รัปชัน

บทนี้ผู้แต่งได้อธิบายมาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมคอร์รัปชัน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศต่างๆ ทั่วโลก ประกอบด้วย องค์การและมาตรการกลไกต่างๆ เช่น องค์การภาครัฐและองค์การภาคประชาชน โดยมีระบบกลไกต่างๆ ที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมการคอร์รัปชัน นอกจากนี้ยังสร้างนวัตกรรมในการควบคุมการคอร์รัปชันโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาสนับสนุนการทำงาน เพื่อลดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งอาจมีความเสี่ยงต่อการคอร์รัปชัน รวมทั้งการใช้เครือข่ายความร่วมมือกับต่างประเทศในการควบคุมการคอร์รัปชัน

แต่สิ่งที่น่าสังเกตคือรูปแบบการควบคุมคอร์รัปชันที่ปรากฏในบทนี้ยังขาดจุดเน้นที่สำคัญคือมาตรการดังกล่าวที่ผู้แต่งได้นำเสนอ เป็นการควบคุมภายนอก เช่น การสร้างระบบกลไกต่างๆ แต่ผู้เขียนไม่ได้เติมเต็มในระบบการควบคุมการคอร์รัปชันที่เกิดจากภายในจิตใจ เช่น การนำหลักจริยธรรมทางศาสนา มาเป็นเครื่องมือในการบ่มเพาะขัดเกลาจิตใจเพื่อลดความอยากความละโมภ เช่น การนำหลักสันโดษมาระงับความโลภในจิตใจการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักความพอเพียง มาเป็นแนวปฏิบัติ เป็นต้น

จุดเด่นของหนังสือ

1. ความสมบูรณ์ของกรอบทฤษฎี

จุดแข็งที่เด่นชัดที่สุดของหนังสือเล่มนี้คือความสามารถในการบูรณาการทฤษฎีจากหลายสาขาวิชาเข้าด้วยกันอย่างสิ้นไหล ผู้เขียนไม่ได้จำกัดตัวเองอยู่ในกรอบของสาขาใดสาขาหนึ่ง แต่ดึงเอาแนวคิดจากรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์สถาบัน สังคมวิทยา และจิตวิทยาสังคมมาประกอบกันอย่างสร้างสรรค์ ทำให้ผู้อ่านได้ภาพรวมที่สมบูรณ์กว่าการอ่านตำราเฉพาะสาขาเพียงเล่มเดียว

2. ความเชี่ยวชาญเฉพาะบริบทไทย

หนังสือโดดเด่นในแง่ที่ผู้เขียนไม่เพียงแค่แปลหรือถ่ายทอดทฤษฎีจากต่างประเทศ แต่ยังวิเคราะห์บริบทสังคมไทยได้อย่างลึกซึ้งและมีน้ำหนัก โดยเฉพาะการอธิบายวัฒนธรรมอุปถัมภ์ ในฐานะปัจจัยโครงสร้างที่ทำให้คอร์รัปชันคงอยู่ได้แม้จะมีกฎหมายและองค์การปราบปราม

จำนวนมาก การวิเคราะห์ในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเข้าใจสังคมไทยจากภายใน ไม่ใช่มองจากภายนอกด้วยแว่นตาทางทฤษฎีล้วน ๆ

3. ความสมดุลระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ

หนังสือรักษาสมดุลที่ดีระหว่างการอธิบายทางทฤษฎีและการนำเสนอแนวทางเชิงปฏิบัติ ในขณะที่ตำราบางเล่มจมอยู่กับทฤษฎีจนขาดคุณค่าในทางปฏิบัติ หรือตรงข้ามกันคือนำเสนอ "คู่มือ" ที่ขาดฐานทางทฤษฎีรองรับ หนังสือเล่มนี้สามารถตอบโจทย์ทั้งผู้อ่านที่เป็นนักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานในภาครัฐได้พร้อมกัน

4. ภาษาที่อ่านเข้าใจได้โดยไม่สูญเสียความเป็นวิชาการ

สิ่งที่น่ายกย่องประการหนึ่งคือการใช้ภาษาที่ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดแนวคิดที่ซับซ้อนด้วยภาษาที่เข้าใจได้โดยไม่สูญเสียความเข้มข้นทางวิชาการ นักศึกษาระดับปริญญาตรีสามารถอ่านและทำความเข้าใจได้ ขณะที่นักวิชาการและผู้บริหารระดับสูงก็ยิ่งพบว่าเนื้อหาท้าทายความคิดได้อย่างเพียงพอ

5. ทันต่อบริบทร่วมสมัย

การตีพิมพ์ในปี 2566 ทำให้หนังสือสามารถสะท้อนความท้าทายร่วมสมัย อาทิ การนำเทคโนโลยีบล็อกเชนและระบบรัฐบาลดิจิทัลมาใช้เพื่อลดการทุจริต รวมถึงความท้าทายใหม่ ๆ เช่น การทุจริตในยุคแพลตฟอร์มดิจิทัลและการจัดซื้อจัดจ้างออนไลน์

การประยุกต์ใช้หนังสือเล่มนี้ในสังคมไทย

สำหรับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย หนังสือ "ธรรมาภิบาลและการควบคุมคอร์รัปชัน" ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ สามารถนำไปปรับใช้จริงทั้งในระดับนโยบาย ปฏิบัติการ และการศึกษา ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบายและการออกแบบสถาบัน หน่วยงานภาครัฐและองค์กรอิสระสามารถนำกรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์สถาบันและทฤษฎีตัวการ-ตัวแทน (Principal-Agent Theory) ที่หนังสืออธิบายไว้ ไปใช้ในการปรับปรุงโครงสร้างอำนาจที่รวมศูนย์ และแก้ไขแรงจูงใจที่ผิดเพี้ยนในวงราชการ นอกจากนี้ ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการคอร์รัปชันทางการเมือง เช่น รูปแบบการซื้อเสียงล่วงหน้า (การเดินสายปูพรม) สามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการออกแบบกลไกป้องกันและจับตาการทุจริตเลือกตั้งในทุกระดับได้อย่างเท่าทันบริบทจริง

2. การขับเคลื่อนนวัตกรรมภาครัฐและบรรษัทภิบาล ในยุคที่สังคมไทยกำลังขับเคลื่อนสู่ระบบรัฐบาลดิจิทัล แนวคิดในหนังสือที่ว่าด้วยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น บล็อกเชน และการจัดซื้อจัดจ้างผ่านระบบออนไลน์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อลดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นจุดเสี่ยงสำคัญของการเกิดคอร์รัปชัน ขณะเดียวกันภาคธุรกิจก็สามารถนำแนวคิดบรรษัทภิบาลและวาทกรรม "วิสาหกิจเพื่อสังคม" (Social Enterprise) ไปปรับใช้เพื่อสร้างความร่วมมือสามประสานระหว่างรัฐ เอกชน และประชาสังคมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

3. การประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ปัญหาเชิงวัฒนธรรมและโครงสร้าง เนื่องจากหนังสือเล่มนี้วิเคราะห์ลึกถึง "วัฒนธรรมอุปถัมภ์" ระบบวงศาคณาญาติ และวัฒนธรรมการให้ของขวัญที่ฝังรากลึกในไทย ผู้บริหารภาครัฐและนักปฏิรูปจึงสามารถใช้องค์ความรู้นี้ในการออกแบบมาตรการที่ตรงจุดจริง "ทุนนิยมพวงพ้อง" และธนาภิบาลเมือง โดยเปลี่ยนจากการออกกฎหมายบังคับใช้เพียงอย่างเดียว มาเป็นการสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมองค์กรใหม่ที่คำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียอย่างเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

1. เสริมกรณีศึกษาเชิงลึกในบริบทไทย

ขอเสนอให้ในการพิมพ์ครั้งต่อไป ผู้เขียนเพิ่มกรณีศึกษาเชิงลึกที่ผ่านกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ เช่น การวิเคราะห์กรณีการทุจริตในโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ การทุจริตในระบบสาธารณสุข หรือการศึกษาองค์การที่ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลเพื่อเป็นตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) กรณีศึกษาเหล่านี้จะทำให้ทฤษฎีมีความมีชีวิตชีวาและน่าเชื่อถือมากขึ้น

2. ควรนำหลักคุณธรรมจริยธรรมมาสนับสนุนการควบคุมคอร์รัปชัน

ข้อสังเกตจากหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนยังขาดประเด็นเรื่องมุมมองจริยธรรมที่เป็นเครื่องระงับความอยากความโลภ ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์และการมุ่งประโยชน์สาธารณะ แม้ผู้แต่งจะมีการระบุในเรื่องนี้อยู่บ้างแต่ไม่ได้เจาะลึกให้เห็นว่าจริยธรรมคือกระบวนการพัฒนาภายในจิตใจที่สำคัญ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการควบคุมการคอร์รัปชันซึ่ง เมื่อภายในจิตใจไม่ได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แล้ว การสร้างระบบกลไกต่างๆ ในการควบคุมคอร์รัปชันก็จะไร้ประสิทธิภาพในการนำไปปฏิบัติตามไปด้วย ผู้แต่งควรเพิ่มมุมมองทางจริยธรรมที่สำคัญที่สอดคล้องในการเป็นหลักปฏิบัติเพื่อใช้เป็นกลไกการควบคุมคอร์รัปชัน

บทสรุป

หนังสือ "ธรรมาภิบาลและการควบคุมคอร์รัปชัน" ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ เป็นผลงานที่มีคุณค่าสำหรับวงวิชาการไทยอย่างแท้จริง ในฐานะที่เป็นหนังสือที่สามารถใช้ประกอบการสอนในระดับอุดมศึกษาและเป็นแหล่งอ้างอิงสำหรับผู้ปฏิบัติงานในภาครัฐได้พร้อมกัน ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสังเคราะห์ความรู้อย่างกว้างขวาง ทั้งในเชิงทฤษฎีสากลและการวิเคราะห์ภายใต้บริบทไทย โดยมีคุณูปการสำคัญต่อวงการวิชาการด้านธรรมาภิบาลและการควบคุมคอร์รัปชันใน 2 มิติหลัก ประการแรก หนังสือนี้ได้ช่วยทำหน้าที่เชื่อมโยงองค์ความรู้แบบบูรณาการ โดยชี้ให้เห็นความสำเร็จของผู้แต่งในการผสมผสานศาสตร์ด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์สถาบัน เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยทลายข้อจำกัดของตำราเดิม ๆ ที่มักเน้นเพียงนิยามเชิงกฎหมาย ทำให้แวดวงวิชาการเห็นภาพรวมของคอร์รัปชันในฐานะผลผลิตของโครงสร้างสถาบันที่บกพร่อง นอกจากนี้ หนังสือนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ในขณะที่แวดวงวิชาการปัจจุบันมักมุ่งเน้นไปที่กลไกการควบคุมจากภายนอก (External Control) เช่น การสร้างระบบตรวจสอบหรือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล แต่วิชาการด้านการต้านทุจริตยังขาดการเน้นย้ำเรื่องกระบวนการพัฒนาและควบคุมจากภายในจิตใจ (Internal Control) จึงถือเป็นการยกระดับกรอบทฤษฎีการควบคุมคอร์รัปชันให้มีความสมบูรณ์และรอบด้านยิ่งขึ้นในทางวิชาการ

อย่างไรก็ดี ดังที่ได้วิเคราะห์ไปแล้ว หนังสือยังมีพื้นที่สำหรับการพัฒนา โดยเฉพาะการเสริมหลักฐานเชิงประจักษ์ การขยายการอภิปรายในมิติดิจิทัล และการพัฒนาเครื่องมือเชิงปฏิบัติสำหรับผู้ใช้งาน หากการพิมพ์ครั้งต่อไปสามารถบูรณาการข้อเสนอแนะเหล่านี้ได้ หนังสือเล่มนี้ก็มีศักยภาพที่จะกลายเป็นตำราอ้างอิงมาตรฐานด้านธรรมาภิบาลและการต้านทุจริตในแวดวงวิชาการไทย

ท้ายที่สุด การที่สังคมไทยมีนักวิชาการที่ทุ่มเทศึกษาปัญหาการทุจริตอย่างจริงจัง และสร้างสรรค์ผลงานออกมาเช่นนี้ ถือเป็นสัญญาณที่ดีว่าสังคมไทยกำลังค่อย ๆ สร้างฐานความรู้ที่แข็งแกร่งในการเผชิญกับปัญหาที่ฝังรากลึกมานานนี้ ผู้เขียนบทปริทรรศน์ฉบับนี้ขอแนะนำให้ผู้ที่สนใจด้านการบริหารรัฐกิจ รัฐศาสตร์ และการบริหารพัฒนาสาธารณะ ควรศึกษาหนังสือเล่มนี้เพื่อขยายขอบเขตความรู้ทางวิชาการในด้านนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2566). *ธรรมาภิบาลและการควบคุมคอร์รัปชัน*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รังสิต.